

FILOSOFIAN KOE 30.9.2016 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden, sisältöjen ja pisteitysten luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintoaineen sensorikunta.

Filosofiasta ja sen arvioinnista lukion opetussuunnitelman perusteissa 2003

Filosofian kokeessa käsitellään koko todellisuutta, sen monimuotoista hahmottamista ja ihmisen toimintaa siinä. Filosofian erityisluonne on sen tavassa jäsentää ongelmia käsitteellisesti, järkipäisesti ja keskustellen. Filosofian kokeessa arvioidaan kokelaiden ajattelun valmiuksia, joita tarvitaan muuttuvassa ja monimutkaisessa yhteiskunnassa.

Filosofian kokeessa arvioidaan opiskelijan

- kykyä hahmottaa filosofisia ongelmia ja erilaisia mahdollisia ratkaisuja niihin
- kykyä jäsentää puhetta ja tekstiä käsitteellisesti sekä tunnistaa väitteitä ja niiden perusteluja
- kykyä ymmärtää ja arvioida erilaisten filosofisten käsitysten perusteluja
- yleissivistäviä perustietoja sekä filosofian historiasta että sen nykysuuntauksista ja kykyä suhteuttaa niitä yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöihin.

Filosofiassa arvioidaan käsitteiden ja teorioiden omaksumista sekä kykyä ilmaista omaa filosofista ajattelua. Opiskelijan suhde filosofisiin kysymyksiin on yksilöllinen, mutta kysymysten käsittelyn perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, älyllinen rehellisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja järjestelmällisyys.

Bloomin taksonomia ohjaamassa sähköisen reaaliaineen kokeen tehtävien laadintaa

Ylioppilaskokeen reaaliaineen sähköisten tehtävien vaikeustasoissa on otettu huomioon Bloomin kognitiivisia oppimistavoitteita koskeva taksonomia sekä Andersonin ja Krathwohlin siitä kehittämä muunnelma. Niiden perusteella tehtävässä vaadittavaa kognitiivista prosessia arvioidaan kuusiportaisella hierarkkisella asteikolla: muistaa / palauttaa mieleen, ymmärtää/käsittää, soveltaa, analysoida, arvioida ja luoda (syntetisoida). Kaksi ylintä tasoa ovat taksonomioissa eri järjestyksessä.

Ylioppilastutkintolautakunta on ryhmitellyt tehtävät vaativuustason mukaan neljään luokkaan. Muistamista ja käsittämistä vaativat tehtävät on jaettu suljettuihin (A) ja avoimiin (B) kysymyksiin. Esimerkiksi monivalintatehtävät kuuluvat luokkaan A ja määrittelytehtävät luokkaan B. Vaativimmat tasot on myös ryhmitelty kahteen luokkaan C ja D. D-tason tehtäviin voi kuulua luova elementti, joka lisää tehtävän vaativuutta, koska se edellyttää kykyä soveltaa, kehitellä tai muuntaa lukion opetussuunnitelman perusteissa määriteltyä osaamista myös sellaiselle alueelle, jota ei ole käsitelty lukiossa. Vaihtoehtoisesti D-tasolla ovat tarkasteltavana erityisen laajat, monipuoliset sekä mahdollisesti uudentyypiset aineistot ja niiden yhdistelmät.

Filosofian ylioppilaskokeen vastausten arviointi

Filosofia on yleistä, abstraktia ajattelua. Siksi siinä pelkkä asian ymmärtäminen voi usein olla hyvin vaativa suoritus. Tämän takia yllä mainittuja Bloomin taksonomian luokituksia ei pidä filosofian arvioinnissa pitää

kaavamaisen hierarkkisinä. Tiedollisen osaamisen eri ulottuvuudet ovat filosofiassa lähes poikkeuksetta limittäisiä, vaikka määrittelyä, kuvailua ja selittämistä vaativat tehtävän osat ovat pääsääntöisesti suppeampia kuin erittelyä, pohdintaa ja arviointia vaativat tehtävät.

Filosofinen ajattelu voidaan yleensä jäsentää sarjana avoimia kysymyksiä ja niihin annettuina vastauksina. Tästä johtuen filosofian kokeessa arvioidaan yhtäältä opiskelijan kykyä hahmottaa filosofisia kysymyksiä, toisaalta hänen kykyään ymmärtää ja arvioida vastauksia niihin. Mikäli tehtävässä pyydetään arvioimaan jotakin filosofista väitettä, olennainen osa vastausta on tarkastella, mihin kysymykseen kyseinen väite vastaa. Kun kokelas on hahmottanut oikein taustalla olevan filosofisen kysymyksen, hänellä on selkeä lähtökohta arvioida väitteen perusteita ja osoittaa mahdollisia vaihtoehtoisia vastauksia kysymykseen.

Ylioppilaskokeessa arvioitava filosofinen ajattelu kommunikoidaan kielellisesti. Siksi arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota myös ajattelun esittämiseen monella tasolla tekstin kirjallisesta vaikuttavuudesta kappalejakoon. Kyse ei kuitenkaan ole äidinkielen tehtävästä, ja hyvä kirjallinen esitys on hyvän filosofian vastauksen tunnusmerkki vain siinä määrin kuin se ilmentää hyvää filosofista ajattelua. Hyvä filosofinen vastaus on läpi ajateltu. Se tarkoittaa vastauksessa useita eri piirteitä. Tärkeimmät niistä ovat vastauksen osuvuus, eheys ja vakuuttavuus.

Vastauksen osuvuus eli sen relevanssi ja asiaankuuluvuus on hyvän vastauksen ydin. Hyvät tiedot ja ymmärrys sekä osuva argumentaatio eivät tuota edes hyväksyttävää vastausta, jos ne eivät vastaa tehtävään. Tämän vuoksi osuvuus on alla listatuista ulottuvuuksista tärkein. Yksi osuvan vastauksen piirteistä on, että se on selkeä. Filosofisessa ajattelussa kysymykset ja vastaukset on pystyttävä muotoilemaan selvästi.

Vastauksen eheys liittyy vastauksen rakenteeseen. Rakennetta on filosofiassa perinteisesti arvioitu ns. SOLO-mallilla (Structure of the Observed Learning Outcome). Sen roolia filosofian arvioinnissa on täsmennetty arvioimalla mallin mukaan vastausten eheyttä ja tuomalla osuvuus ja vakuuttavuus eheyden rinnalle arviointikriteereiksi. Kokelaan kyky jäsentää käsitteellisesti ongelmia ja ratkaisuja sekä tunnistaa ja arvioida perusteluita ilmenee vastauksen johdonmukaisuutena ja moniulotteisuutena.

Vastauksen vakuuttavuus tarkoittaa filosofiassa ennen kaikkea argumentaation hyvää laatua. Sen ytimessä ovat filosofisesti hyväksyttävät lähtökohdat sekä riittävä yhteys väitteiden ja perustelujen välillä.

Hyvä filosofinen ajattelu näkyy käsitteiden ja teorioiden osaamisessa ja käytössä sekä ilmiökentän hallinnassa. Niiden lisäksi asiaan vaikuttavat vastauksen osuvuus, eheys ja vakuuttavuus. Tiedollisen osaamisen tapaan myös arvioinnin muut ulottuvuudet ovat filosofiassa lähes poikkeuksetta osittain päällekkäisiä silloin, kun vastaus täyttää relevanssin minimivaatimukset eli osuu tehtävänantoon. Vastaus voi olla tiedolliselta osaamistasoltaan hyvä, mutta ajattelun esittämistapa saattaa olla heikkoa tai toisin päin. Ulottuvuudet eivät kuitenkaan ole täysin riippumattomia toisistaan, koska esitystapa, käsitteiden käyttö ja ilmiökentän hallinta liittyvät yhteen.

Filosofian tehtävien luonteen vuoksi vastauksen kypsyyttä koskevat seikat ovat erityisen tärkeässä asemassa. Ylioppilastutkintolautakunta on antanut kypsyyden osoittamisesta ohjeet reaaliaineiden sähköisten kokeiden määräyksissä (https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/fi_maaraykset_reaaliaineet_sahkoiset_5.6.2015.pdf). On hyvä huomata, että määräysten mukaan epäolennaisten näkökohtien käsittely heikentää vastauksen arvoa.

Oheinen taulukko voi auttaa filosofian ylioppilaskirjoitusvastausten arviointia osuvuuden, eheyden ja vakuuttavuuden avulla. Nämä ja vastauksen sisältöön liittyvät seikat muodostavat yhden kokonaisarvion, joka esitetään tehtävänosasta annettavalla pistemäärällä.

-TAULUKKO TAHAN-

Filosofian sähköisen ylioppilaskokeen uudet pistemäärät

Filosofian kokeessa on yhdeksän tehtävää, joista kokelaan tulee vastata viiteen. Koe on kaksiosainen. Osassa I on kuusi A-, B- tai C-tason tehtävää. Kustakin tehtävästä saa 0–20 pistettä. Osassa II on kolme D-tason tehtävää, joista saa 0–30 pistettä kustakin. Osan I tehtävistä voi vastata 3:sta 5:een ja osan II tehtävistä 0:sta 2:een. Kokelas ei voi saavuttaa kokeen maksimipistemäärää (120), jos hän ei vastaa kahteen osan II tehtävään.

Aiemmin filosofian hyvän vastauksen piirteiden pisteohjeissa on mainittu kaksi erillistä arvioinnin kiintopistettä. Ne ovat olleet ”hyvä vastaus”, jolla on tarkoitettu 3/6 pisteen eli 50 %:n pistemäärän saavuttamista, ja ”kiitettävä vastaus”, jolla on tarkoitettu 5/6 pisteen eli reilun 80 %:n pistemäärän saavuttamista. Tehtäväosioissa, joista annetaan 6 pistettä, sovelletaan edelleen samaa asteikkoa, vaikka 6 pisteen osuus arvosanan kokonaispistemäärästä on pienentynyt noin kolmannekseen verrattuna paperiseen kokeeseen. Tehtäväosioissa, joissa enimmäispistemäärä on vähemmän kuin 6, annetaan yleensä ainoastaan yksi noin 50 %:n kiintopiste. Pistemäärän kasvaessa useammat ennalta määritellyt arviointikohdat helpottavat arviointia. Jos tehtävästä tai sen osasta annettava pistemäärä on 8 tai enemmän, käytetään kolmea kiintopistettä: 25–30 %, 50–60 % ja 75–80 %. Jos tehtävästä tai sen osasta annetaan yli 10 pistettä, on esitetty myös luonnehdinta huippupisteistä. Sen tarkoituksena on tuoda esiin seikkoja, jotka helpottavat vastauksen sijoittamista ylimmän pisteluokan (75–100 %) sisällä.

Tehtäväkohtaiset pisteohjeet

Koska filosofian kokeessa arvioidaan kokelaiden omaa filosofista ajattelua, vastaukset voivat avautua moniin suuntiin lähes kaikissa tehtävissä. Sen vuoksi hyvän vastauksen piirteiden kuvaukset ovat aina vain suuntaa antavia. Samasta syystä hyvän vastauksen piirteissä esitellään tehtävään liittyviä filosofisia seikkoja laajasti ja osin myös lukiokurssien ulkopuolelta. Tarkoituksena on antaa vastauksia arvosteleville opettajille lisävihjeitä siitä, millaiset filosofiset pohdinnat voivat perustellusti kuulua vastaukseen. Lukiokurssiin liittyvät ja kokelaiden osaamiselta vaadittavat seikat on mainittu pisteitysohjeiden kohdalla. Näissä osioissa on hyvin suppeasti huomioitu yllä olevassa taulukossa mainittuja osuvuuden, eheyden ja vakuuttavuuden ulottuvuuksia. Arvioinnissa on kuitenkin useimmissa tapauksissa osiokohtaisesti syytä tarkastella niin sisällöllisiä kuin yllä olevaan taulukkoon liittyviä ulottuvuuksia.

Tehtäväosiot jakautuvat kahteen luokkaan. Kun osiosta annetaan 10 pistettä tai enemmän, se arvostellaan esseevastauksena ja mainittuja osuvuuden, eheyden ja vakuuttavuuden ulottuvuuksia sovelletaan kattavasti. Mikäli osiosta annetaan vähemmän kuin 10 pistettä, se ei välttämättä ole täysipainoinen essee. Tällöin myös suppeammalla vastauksella, jossa tekstin eheys tai perustelujen vakuuttavuus eivät ole keskeisessä roolissa, voi saada erinomaiset pisteet. Tällaisissa tapauksissa usein on olennaista täsmällinen asiassa pysyminen. Siksi alle 10 pisteen osioissa käytetään merkkimäärärajoituksia. Kyse on suositeltavasta enimmäispituudesta. Siten merkkimäärän alittaminen ei vähennä pisteitä, mikäli vastauksen asiasisältö on riittävä. Huomattava merkkimäärän ylittäminen vähentää pisteitä.

Moniosaisten tehtävien pisteet määritetään osakohtaisesti, ellei tehtävässä ole erikseen muuta mainittu.